

Tehát a kezdő lépéseket a kisebb folyóiratok szerep- és feladatkörének megváltoztatásával lehetne megtenni, amihez masszív helyi olvasánszervező kampányok szükségesek kísérleti jelleggel, majd a bevált módszerek továbbvitele országos programok révén. E programokban az eleve az irodalmi életben működő írók mellett az újságíróknak és a tanároknak kellene munka- és képzési lehetőséget biztosítani, hogy a szemléletváltozás elindulhasson.

Ezzel párhuzamosan a fizetési morál és a körbetartozás problémáját kell megoldani az állami pályázati pénzek kifizetésétől kezdve egészen a terjesztői kifizetésekig, így a jövőbeni csökkenést és veszteségeket ellensúlyozhatná valamelyest a kiszámíthatóbb, kisebb magyar irodalom működése.

Pápay György

MEGKÉSETTSÉG ÉS FRAGMENTÁLTSÁG

Rendhagyónak tűnhet, hogy a főszerkesztő szerkesztőtársa írására reflektál, méghozzá a saját lapjukban – vagy az ön- és baráti kereszt-hivatkozásokkal teli magyar szellemi életben ez nem is olyan szokatlan? Talán ez is csak megerősíti a Zsolnai György által a rovat korábbi darabjában a hazai kritika óvatosságáról és időnként kifejezetten opportunisztikus jellegéről elmondottakat? Ennek eldöntését bízunk inkább a reményeink szerint nem a gyanú, hanem a bizalom hermeneutikáját érvényesítő olvasóra. Annyit azonban érdemes hozzátenni, hogy az alábbiak éppen azt szemléltetik, hogy a Szépirodalmi Figyelő (mint a cikkben problematizált irodalmi megosztottságot ha nem is meghaladni, de szerkesztési gyakorlatában mindenképpen háttérbe szorítani igyekvő orgánus) kollektíváján belül tere van a kollegiális polémia, egyazon kérdéskör eltérő perspektívából történő megközelítésének.

Nem is annyira vitatkozni kívánok Zsolnai György cikkének gondolatmenetével, mint inkább kiegészíteni, amikor azt állítom, hogy a hazai irodalmi élet megosztottságának kérdése számomra alapvetően generációs problémának tűnik. Pontosabban olyan problémának, amely gyökeresen más fénytörést kap, sőt bizonyára jelentősen

tompul majd a fiatalabb generációk térnyerésével. A korábbi nemzedékek képviselői (még a mostani harmincasokéi is) egy olyan irodalmi és tágabb értelemben vett szellemi élet alapjait rakták le vagy sajátították el a rendszerváltás utáni időszakban, amelynek két meghatározó jellemzője a *megkésettség* és a *fragmentáltság*. Elsőként ezekről érdemes néhány szót ejteni, hogy érthető legyen, miért nem (ugyanúgy) érintik ezek a tényezők a később eszmélt nemzedékeket.

A megkésettség mintegy szükségszerű következménye a hivatalos marxista-leninista ideológia négy évtizedének. Bár a kurrens vasfüggönyön túli szellemi áramlatok feldolgozása már az enyhülés időszakában, a nyolcvanas években megkezdődött, a magyar társadalom- és irodalomtudomány utóbbi húsz évét egyértelműen a jelentős fáziskésés ledolgozására tett erőfeszítések jellemezték. Ez az amúgy üdvözlendő és pozitív folyamat azzal a sajátos negatív következménnyel járt, hogy a hazai tudományosság erősen receptív jelleget öltött (vagyis az egyéni teljesítmény helyett megelégedett a nemzetközi eredmények átültetésével), ráadásul egy-két évtizeddel korábbi, nyugaton akár már leáldozóban lévő elméleti megközelítéseket emelt piederstálra és láttatott kizárólagosnak. Mindez pedig a hazai viszonylatban szélesebb elméleti tájékozottságú szerzők révén a magasirodalomba is begyűrűzött. Míg a sajnálatosan újraéledt népies–urbánus vita egyes, jellemzően az utóbbi oldalon álló képviselői gyakran (és időnként jogosan) a korszerűtlenséget olvassák vitapartneraik fejére, addig távolabbról nézve szembetűnő, hogy például a hazánkban némelyek által ma is nagyra tartott „szövegirodalom” a nemzetközi trendek és különösen a változó olvasói szokások tükrében inkább tűnik egyfajta anakronisztikus zárványnak, mintsem előremutató fejleménynek.

A fragmentáltság hasonlóképpen egy üdvös és kívánatos folyamat kevésbé szerencsés következménye. Míg az egypárti diktatúrának az irodalmi nyilvánosságot homogenizáló (és egyúttal a jobb érzésű irodalmárokat az ellenzékiségben egységesítő) törekvései után jogosan merült fel a pluralizmus igénye, addig a gyakorlatban az irodalmi élet pluralizálódása sokkal inkább az éles érték- és érdekkülönbségek felszínre kerülését, valamint, ezzel párhuzamosan, a kölcsönös érdektelenség kialakulását jelentette. Különösen fájó tapasztalat lehetett egyes szerzők számára, akiket a diktatúra partvonalra szorított, hogy a rendszerváltás után ismét a partvonalon találták magukat, ellentétben jobb önérdékérvényesítő képességű, az új struktúra

(gyakran politikai) logikáját jobban értő pályatársaikkal. Az ebből fakadó frusztráció azonban, akárcsak az érvényesülés minden eszközét szentesítő célja, nem a jó értelemben vett plurális berendezkedésnek kedvezett. A saját köreikbe záruló, kizárólag „baráti” lapokat, műveket olvasó és értékelő csoportosulások kialakulásán túl még borúsabbá teszi a képet az irodalom általános társadalmi pozícióvesztése, amely a hagyományosan a magaskultúrához sorolható szerzőket és intézményrendszert egyre inkább szubkulturális helyzetbe szorítja.

Vajon mennyiben bizonyul meghatározónak a fenti két tényező a fiatalabb generációra nézve? (Jelen sorok szerzője az utolsó úttörők nemzedékéhez tartozik, ezért fiatalabbak alatt azokat érti, akik a nyolcvanas években vagy később születtek, így eszmélkedésükre a korábbi rendszer már nem gyakorolhatott különösebb befolyást.) Úgy vélem, egyre kevésbé, aminek számos oka van. A szellemi élet megkésettisége a fent kritikával illetett jelenségekkel együtt is nagymértékben csökkent az elmúlt húsz évben, ráadásul az új kommunikációs eszközök gyors és (költség)hatékony információáramlást tesznek lehetővé, aminek következtében nehezebb lejárt szavatosságú elméleteket, irányzatokat „eladni” a hazai szellemi piacon. A másik faktor, a fragmentáltság esetében más a helyzet: ezen a fiatalabb nemzedékek sem léphetnek túl, de számukra a párhuzamos nyilvánosságok léte már nem keserű csalódás, mint az előző rendszer összeomlása után „valódi” pluralizmust remélő idősebbek számára, hanem egész egyszerűen alaptapasztalat. E tapasztalat megfelelő kezelésében pedig megint csak az új médiumok nyújthatnak segítséget: a blogok és közösségi oldalak világában a fiatalabb szerzők egyre inkább anyanyelvként tanulják meg a hálózatépítést, az információk és alkotások hatékony megosztását, a „saját nyilvánosság(ok)” kiépítését és működtetését.

A fentieknek némileg ellentmondani látszik, hogy nálam fiatalabb és (miként azt e rovat korábbi írásai is tanúsítják) az új médiumokat sokkal jobban ismerő szerkesztőtársam mégis fontos problémának tartja a hazai irodalmi élet megosztottságát. Beszédes azonban az a tény, hogy írásában eleve keveredik két szempont: az irodalom megszokott, eszmei-politikai szekértáborok szerinti megosztottsága, valamint az a feszültség, amely a jól és kevésbé jól menedzselt művek között jelentkezik. Ez a keveredés persze érthető, hiszen a hazai irodalmi közéletben szembenálló felek egyike valóban sikeresebb az

önmenedzselés terén. Ezzel együtt úgy vélem, a hagyományos székértáborok szerinti megosztottság egyre kevésbé lesz releváns probléma a jövőben a kortárs kulturális tendenciákat jobban követni képes, a párhuzamos nyilvánosságokat alaptapasztalatként megélő generációk számára. Mindezt nem valamiféle hurráoptimizmus mondatja velem, sőt ezzel éppen a másik törésvonal fontosságát kívánom hangsúlyozni. A művek menedzselése terén még ádázabb versengés várható: ha az irodalom „szubkulturalizálódik”, annál inkább küzdeni kell a szélesebb (fogyasztó)közönséghez való eljuttatásáért. Vagyis a frontok nem tűnnek el, csak áthelyeződnek – és egyelőre szót sem ejtettünk a minőségről. De érdekel ez még bárkit is egyáltalán?